

# Mahdolliset ja mahdottomat poliittiset järjestelyt

JUHA RÄIKKÄ & POLARIS KOI

## 1. Johdanto

Viime vuosina yhteiskuntafilosofisessa keskustelussa on jälleen pohdittu politiikan teorian tehtävää ja erityisesti sitä, kuinka *käytännönläheistä* yhteiskuntafilosofian tulisi olla. Käytännönläheisyydellä voidaan tarkoittaa monia asioita, mutta mainitussa keskustelussa sillä on viitattu lähinnä siihen, missä määrin normatiivisten politiikan teorioiden tulisi tarjota ohjeita tai politiikkasuosituksia todelliselle poliittiselle päätöksenteolle. Jotkut ovat puhuneet ”pragmaattisesta käännöksestä” politiikan teoriassa: filosofit ovat viimein alkaneet ymmärtää, että käyttökeltottomien utopioiden aika on ohi ja että politiikan filosofian on oltava *poliittista*. On tarpeetonta antaa normeja ideaali-ihmisille, jotka elävät ideaali-todellisuudessa, koska me oikeat ihmiset tarvitsemme ohjeita, joita pystymme noudattamaan ja jotka ovat perusteltuja tässä maailmassa. Vastareaktionä pragmaattiselle käännökselle monet ovat todenneet, että politiikan filosofia on kuitenkin osa *filosofiaa* ja että näin ollen sen tehtävä on ennen muuta selvittää totuus siitä, millainen hyvä ja oikeudenmukainen yhteiskunta olisi (Estlund 2014). Ponnistelu oikeudenmukaisen maailman rakentamiseksi ei ole olennaisilta osiltaan filosofinen projekti, olipa se kuinka tärkeä tahansa. Filosofien ei kenties pidä puolustaa täysin mahdottomia poliittisia ideaaleja, mutta käytännön seikkojen ei kannata antaa liikaa häiritä normatiivista pohdiskelua. Historiasta tiedämme, että varsin monet ”mahdottomat” asiointilat on saatu aikaan, kun on vain oltu kärsivällisiä ja ryhdytty tuumasta toimeen.

Seuraavassa pohdimme kysymystä lisääntykö politiikan filosofian käytännön merkitys ottamalla yksinkertaisesti huomioon *esteet*, jotka tekevät jotkut poliittiset ehdotukset ”käyttökeltottomiksi”. Kasvaako politiikan teorian poliittinen relevanssi, mikäli niin sanotut *soveltuvuus-argumentit* lisääntyvät filosofien teksteissä? Esimerkki tavanomaisesta soveltuvuus-argumentista on seuraavanlainen. ”Julkisen terveydenhuollon piirissä työskentelevien sairaanhoitajien palkkoja ei tule jäädyttää, vaan niitä tulee sairaanhoitajien vaatimusten mukaisesti maltillisesti korottaa, koska muussa tapauksessa sairaanhoitajat menevät lakkoon, mikä aiheuttaa merkittäviä haittoja.” Tässä argumentissa otetaan siis kantaa sairaanhoitajien palkkajärjestelyihin ja oletuksena on, että järjestely, jossa sairaanhoitajien palkkoja ei koroteta ja jossa he eivät kuitenkaan mene lakkoon, on toteuttamiskeltvoton, siis soveltumaton käyttöön. Olennaisena premissinä on käsitys siitä, mikä on vaihtoehtoisten ratkaisujen kokonaisvaikutus. On normatiiviselta kannalta parempi, että lakkoon ei jouduta kuin että lakko alkaa – vaikka lakon välttäminen aiheuttaisikin taloudellisia paineita palkoista vastaaville tahoille. Näiden

seikkojen takia palkkoja on syytä nostaa, ansaitsivatpa sairaanhoitajat tuon korotuksen tai eivät. Muut ratkaisut ovat jokseenkin mahdottomia.

Politiikan teorian käytännönläheisyyttä korostavat kirjoittajat kuten Pablo Gilabert ja Holly Lawford-Smith ovat usein nähneet nimenomaan soveltuvuus-argumenttien olevan avain filosofien tekstien käytännön merkityksen lisäämiseen (Gilabert & Lawford-Smith 2012). Soveltuvuus-argumenteissa olennainen huomio kiinnitetään siihen, mitkä institutionaaliset ja poliittiset järjestelyt ovat ylipäänsä mahdollisia ja mitä taas mahdottomia tai ainakin kovin hankalia – ihmisten vaatimusten ja muiden esteiden vuoksi. Poliittikkasuositusten korkea onnistumisen todennäköisyys lasketaan suositusten eduksi. Jos todennäköisyys onnistua on taas pieni, ehdotusta tulee pitää huonona – koska epäonnistumisesta seuraavat haitat voivat olla merkittäviä. Oma kantamme on, että näennäisestä käytännönläheisyydestään huolimatta soveltuvuus-argumentit eivät itse asiassa lisäisi politiikan teorian käytännön merkitystä. Tämä näkemys ei ole kannanotto ”pragmaattista” käännoä vastaan, vaan pelkästään huomio siitä, miten tuota käännoä *ei pidä* toteuttaa, jos joku siihen pyrkii. Soveltuvuus-argumentit lisäävät kyllä filosofian merkitystä, jos filosofien rooli on toimia valtaapitävien poliittisina neuvonantajina, mutta kun tämä näkemys hylätään, myös soveltuvuusargumenttien esittämisen tärkeys muuttuu.

## 2. Soveltuvuus-argumentit ja uhkailu

On kiinnostavaa, että soveltuvuus-argumenteista potentiaalisesti hyötyvät tahot eivät voi itse käyttää niitä, elleivät ne halua esittää uhkauksia tai varoituksia. Tämä havainto tehdään G. A. Cohenin kirjoituksissa ”Incentives, Inequality, and Community” (1995) ja ”The Pareto Argument for Inequality” (1992, ks. erityisesti sivu 299). Kirjoitusten tarkoituksena on kritikoida näkemystä, jolla on puolustettu hyödykkeiden epätasaista jakautumista. Kritiikin kohteena oleva näkemys on seuraavanlainen: On tärkeää, että ihmiset käyttävät lahjojaan mahdollisimman tehokkaasti. Näin syntyy runsaasti hyvinvointia, jota voidaan sitten jakaa kaikkien kesken. Ihmiset eivät kuitenkaan käytä lahjojaan täydellä teholla, elleivät he hyödy ponnisteluistaan. Näin ollen heidän pitää antaa hyötyä noista ponnisteluista, vaikka tämä tarkoittaakin yhteiskunnallisten eriarvoisuuksien ja hyödykkeiden epätasaisen jakautumisen hyväksymistä. Cohenin mukaan tämä näkemys on kuitenkin ongelmallinen. Syitä on useita, mutta erityisen oudoksi näkemyksen tekee se, että sen esittäjä tulee kohdelleeksi *omaa käytöstään* ikään kuin objektiivisena, ulkoisena datana, mikäli sattuu kuulumaan tuohon lahjakkaiden joukkoon, jonka panosta kipeästi kaivataan. Cohen hauskuttaa lukijaa kommentoimalla tätä seurausta toteamalla, että englantilaiset yliopistoihmiset välttelevät sanomasta, että ”*me* lähdemme ulkomaille, ellemme saa lisää palkkaa” (Cohen 1992, 284). Sen sijaan he sanovat, että ”yliopistoihmiset lähtevät ulkomaille, elleivät *he* saa lisää palkkaa”. Näin tuleva maastapako kuvataan ikään kuin vääjäämättömänä yhteiskunnallisena tosiasiana, johon laukkujaan pakkailevat potentiaaliset muuttajat eivät voi itse vaikuttaa.

Vaikka asiaan ei ole kiinnitetty juurikaan huomiota, Cohenin mainitsemien soveltuvuus-argumenttien ominaisuus koskee kaikkia soveltuvuus-argumentteja (Räikkä 2014, luku 1). *Aina* kun poliittisessa argumentissa viitataan siihen, että jokin järjestely on ”mahdoton” tietyn ryhmän todennäköisen reaktion vuoksi, tuo ryhmä ei *itse* voi esittää mainittua argumenttia – ellei se sitten ole valmis esittämään avoimia uhkauksia keskustelun ja perustelujen sijaan.

Esimerkiksi sairaanhoitajien tapauksessa sairaanhoitajat voivat ammattijärjestönsä äänellä toki sanoa, että "sairaanhoitajat menevät lakkoon ellei palkkoja koroteta", mutta käytännössä ilmoitus tarkoittaa samaa kuin uhkaus "me menemme lakkoon, ellei palkka nouse". Kuvaamalla tietty asiointi mahdottomaksi voidaan tietysti onnistua edistämään omaa asiaa, mutta tuon asian edistäminen ei perustu kuvauksen totuudellisuuteen, sillä tyytyminen entiseen palkkaan ja luopuminen lakosta ei ole mitenkään mahdotonta. Onnistuminen perustuu siihen, että uhkaus otetaan vakavasti.

Uhkausten esittäminen on politiikassa melko tavallista. "Lakkoaseen" käyttäminen ei ole suinkaan ainoa uhkailun muoto politiikassa. Kaikenlaisten poliittisten lehmänkauppojen taustalta voi löytyä uhkailuja tai "varoituksia", sillä uhkauksen esittäminen ei edellytä erityisen tiukkaa organisoitumista ryhmältä. Uhkausten esittämisen ei tarvitse olla myöskään moraalisesti ongelmallista. Uhkaukset voivat politiikassa olla moraalisesti hyväksyttäviä, mikäli vaatimuksille on selvät moraaliset perusteet. Tosin ne toimivat helposti itseään vastaan. Lähtökohtaisesti uhkailua on järkevää välttää, koska se voi johtaa vastareaktioon. Oma asiaansa ajava ryhmä saa yleisön ja poliitikkojen tuen tavallisesti paljon helpommin, jos se esittää uhkausten sijaan asiansa tueksi *perusteita*. Perusteiden avulla vaatimukset voidaan yrittää oikeuttaa.

Soveltuvuus-argumentin käyttö ei merkitse uhkailua, jos argumenttiin nojaa jokin sellainen taho, joka ei itse ole vastuussa tietyn asiointilan tekemisestä "mahdottomaksi". Esimerkiksi toimittajan kirjoittaessa, että sairaanhoitajien palkkoja kannattaisi nostaa, koska "sairaanhoitajat menevät lakkoon ellei heidän palkkojaan koroteta", hän ei uhkaa ketään. Hän vain esittää sairaanhoitajien toimintaa koskevan arvion sekä oman käsityksensä siitä, miten tilanteessa tulisi toimia. Sairaanhoitajien palkkavaatimuksen oikeutukseen hän ei ota kantaa. Soveltuvuus-argumenttien lisäämistä vaativat kirjoittajat katsovat, että yhteiskuntafilosofien tulisi toimia kuten esimerkin toimittaja. Filosofien tulisi ottaa huomioon tosiasiat ja tehdä moraallinen arvio siitä, mitkä poliittiset päätökset olisivat noiden tosiasioiden vallitessa parhaita. Sairaanhoitajien tapauksessa filosofien pitäisi siis ohjeistaa poliitikkoja kertomalla, että sairaanhoitajien palkkoja pitää korottaa, mikäli lakon todennäköisyys on ennusteiden mukaan riittävän korkea. Riskejä pitää välttää, vaikka ihanteellisista ratkaisuista kenties joudutaankin tällöin luopumaan. Jos lakon seuraukset todellakin olisivat katastrofaaliset, kysymys palkkavaatimusten oikeutuksesta on merkityksetön, koska lakko pitää joka tapauksessa välttää, olipa palkkojen korotus perusteltua tai ei.

Soveltuvuus-argumentti voi saada muodon, jossa ei ole kyse tietyn ryhmän päätöksestä. Esimerkiksi väite "jos sairaanhoitajien työtaakkaa ei vähennetä, sairaanhoitajat palavat loppuun" koskee tiettyjen järjestelyjen soveltuvuutta, mutta kyse on argumentista, jonka sairaanhoitajat voivat hyvin itsekkin esittää. Näin on siksi, että he eivät itse suoraan päättä siitä, palaivatko he loppuun vai eivät. Tällaiset soveltuvuus-argumentit ovat ongelmattomia – jos ne vain ovat totia.

Hyväksyttävien soveltuvuus-argumenttien muotoilu on vaativaa toimintaa. Argumenteissa tarvitaan paljon empiiristä tietoa, ja sitä filosofeilla on usein niukanpuoleisesti. Soveltuvuus-argumenttien lisäämistä kannattavat kirjoittajat ovatkin korostaneet filosofien ja yhteiskuntatieteilijöiden yhteistyön tärkeyttä (Goodin & Pettit 1995, 1–4; Shapiro 2004, 193).<sup>1</sup> Yhteis-

---

<sup>1</sup> Shapiro kirjoittaa: "The specialization that has divided political philosophy from the rest of political science has been aided and abetted by the separation of normative from empirical political theory, with political

työllä argumenteille saadaan varmistettua sekä asianmukainen empiirinen perusta että järkevä normatiivinen pohja. Kun kaikki on kunnossa, seurauksena on ohjeistus, jota poliittiset päättäjät voivat oikeasti toteuttaa – jos he vain haluavat. Näin politiikan teorian käytännön merkitys tulee ilmeiseksi, ja politiikan filosofia muuttuu todellakin poliittiseksi.

### 3. Soveltuvuus-argumentit ja politiikan teorian käytännöllinen merkitys

Ovatko soveltuvuus-argumenttien lisäämistä suosittavat kirjoittajat oikeassa? Muuttuuko yhteiskuntafilosofia yhteiskunnallisesti merkitykselliseksi tutkimukseksi, jos se alkaa tarjota perinteisten totuutta ja oikeutusta koskevien argumenttien sijaan soveltuvuus-argumentteja? Vastaus on kielteinen. Rajallisten resurssien maailmassa soveltuvuus-argumenttien lisääminen vähentäisi (tai ainakin saattaisi vähentää) perinteistä yhteiskuntafilosofiaa, ja tämän seurauksena yhteiskuntafilosofia ei enää tarjoaisi perusteluja ja argumentteja, joita poliittisessa todellisuudessa vaikuttavat toimijat voisivat uhkailun sijaan itse käyttää. Soveltuvuus-argumentit lisäävät kyllä filosofian merkitystä, jos filosofien rooli on toimia ennen muuta valtaapitävien poliittisina neuvonantajina, mutta mikäli filosofian tarkoitus on tavoitella totuutta ja toimia sitä kautta osana periaatteellista kansalaiskeskustelua, soveltuvuus-argumentit ovat haitallisia.

Palatkaamme taas esimerkkiin sairaanhoitajien maltillisesta palkankorotusvaatimuksesta. Perinteisellä tavalla asennoituvan yhteiskuntafilosofin kannalta vaatimuksen herättämä keskeinen kysymys on, onko se oikeutettu. Vaatimuksen oikeutusta voidaan pohtia monelta kannalta. Sukupuolten tasa-arvo luultavasti puoltaa palkankorotusvaateita. Työn yhteiskunnallisen merkittävyyden kannalta vaatimukset saattavat paljastua jopa alamitoitetuiksi. Vertailtaessa palkkavaatimusta muiden vastaavien ammattiryhmien (kuten lähihoitajien) palkkoihin voi taas osoittautua, ettei korotuksiin ole (komparatiivisen) oikeudenmukaisuuden näkökulmasta perustetta. Periaatteelliselta kannalta palkkavaatimusta pohdiskeleva filosofi ei välttämättä tarjoa politiikoille paljonkaan iloa – pohdintahan ei koske sitä, mitä heidän pitäisi nyt tehdä – mutta sairaanhoitajien kannalta pohdinta voi olla hyvinkin tärkeää. He voivat omissa vaatimuksissaan käyttää filosofien muotoilemia argumentteja – näin politiikassa on kautta historian aina tehtykin. Sairaanhoitajien tapauksessa tämä tietysti edellyttää, että jokin periaatteellinen argumentti todellakin tukee heidän vaadettaan, mutta tavallisissa tapauksissa hyviä perusteita voidaan esittää monien, vastakkaistenkin, ehdotusten tueksi. Näin on epäilemättä tässäkin tapauksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että perinteiset yhteiskuntafilosofian argumentit ovat *hyödyllisiä* – päinvastoin kuin soveltuvuus-argumentit, joita asianosaiset voivat käyttää vain uhkailussa ja kiristämisessä. Kun poliittisille vaateille kaivataan *oikeutusta*, tarvitaan oikeaa filosofiaa, ei soveltuvuus-argumentteja.

On epäuskottavaa, että yhteiskuntafilosofian olennainen rooli olisi auttaa poliitikkoja tässä ja nyt (Pace Hamlin & Stemplowska 2012<sup>2</sup>). Epäilemättä se voi olla yksi rooli muiden joukos-

---

philosophers declaring a monopoly over the former while abandoning the enterprise of ‘positive’ political theory to other political scientists. This seems to me to have been bad for both ventures.” (Shapiro 2004, 193.)

<sup>2</sup> Ideaalteoriaa käsittelevässä artikkelissaan Hamlin ja Stemplowska kirjoittavat, että moni näkee poliittisen teorian ongelmana sen suhteellisen epääjankohtaisuuden: “what many see as a key problem of political theory: its relative unwillingness to provide solutions to urgent problems facing people here and now; or for people as they are rather than as they should be” (2012, 48).

sa, mutta tuossa roolissa ihmiskunnan pitkän aikavälin tavoitteiden pohdinta saa yleensä väistyä. Yleensä ajatellaan, että politiikan teoriassa esitettyjen argumenttien normatiivisten johtopäätösten hyväksi tekeviä ominaisuuksia on lähtökohtaisesti vain kaksi. Ensinnäkin johtopäätösten tulee olla haluttavia eli tarjota meille maailmaa, joka on kaikki seikat huomioon ottaen *oikeasti* paras maailma. Toiseksi johtopäätösten tulee olla sovellettavissa käytäntöön, ainakin periaatteessa, ellei nyt niin lähitulevaisuudessa, ellei lähitulevaisuudessa niin ainakin kaukaisessa tulevaisuudessa (vrt. Pasquali 2012; 2014). Soveltuvuus-argumentit ovat argumentteja, joissa tavoitteiden pitkän aikavälin tavoitteiden haluttavuudesta on jouduttu tinkimään lyhyen aikavälin välittömien tarpeiden vuoksi (kuten lakon välttämiseksi) ja jossa soveltuvuus-kriteerin on tulkittu tarkoittavan välitöntä soveltuvuutta. Soveltuvuuden esteiksi hyväksytään lähes kaikki ihmisten tavat ja ennakkoluulot aina rasismia ja antisemitismia myöden – neidän voivat tehdä tietyistä politiikkavaihtoehdoista kovin hankalasti toteutettavia. Ei ole järkevää ajatella, että yhteiskuntafilosofien ensisijainen tehtävä olisi käyttää aikaansa soveltuvuus-argumenttien muotoiluun (Gheaus 2013). Vaikka he haluaisivat lähestyä asioita seurausetiikan näkökulmasta, heidän ei tarvitsisi nojautua soveltuvuus-argumentteihin.

Tässä yhteydessä on hyvä tuoda esiin yksi soveltuvuus-argumenttien kiusallinen ominaisuus. Kuten edellä totesimme, soveltuvuus-argumenteista potentiaalisesti hyötyvät ryhmät eivät voi tavallisesti itse käyttää niitä, elleivät ne halua ryhtyä uhkailemaan muita tai jakamaan vihamielisiä varoituksia neuvottelukumppaneille. Tästä seuraa se, että käytettäessä soveltuvuus-argumentteja tietyn ryhmän oikeuksien puolustamiseen (ilman uhkailua), jonkun *muun* kuin tuon ryhmän itsensä on tehtävä se. Soveltuvuus-argumentit merkitsevät sitä, että ryhmien oikeuksien puolustaminen *ulkoistetaan*. Kukaan ei voi puolustaa omia oikeuksiaan soveltuvuus-argumentein, vaan niiden osalta kaikki ovat riippuvaisia muiden hyvästä tahdosta. Soveltuvuus-argumenttien lisäämistä kannattavat kirjoittajat tulevat ohimennen oletta-neeksi, että kunkin tahon tulisi pidättäytyä omien oikeuksiensa puolustamisesta. Oletus on virheellinen ja epämiellyttävä.

#### **4. Ihanteiden kohtalo pahassa maailmassa**

Tässä vaiheessa lukijalle on luultavasti jo tullut mieleen, etteivät soveltuvuus-argumentit voi olla niin huonoja kuin yllä on esitetty. Jos edellä sanottu kertoisi koko totuuden soveltuvuus-argumenteista, kukaan ei varmaankaan ehdottaisi niiden lisäämistä ja politiikan teorian vähittäistä hivuttamista kohti tuollaisten argumenttien maailmaa. Mutta tällaista ajatusta kannatetaan (ks. esim. Gilabert 2009).

On totta, että tietyt näkökohdat puoltavat tai ainakin näyttäisivät puoltavan soveltuvuus-argumenttien merkitystä ja sitä, että ne ovat itse asiassa ylivertaisia ”periaatteellisiin” yhteiskuntafilosofian argumentteihin nähden. Keskeinen näkökohta on seuraava. Perinteiset yhteiskuntafilosofiset argumentit koskevat sitä, millainen maailma tai millaiset institutionaaliset järjestelyt olisivat ihanteellisia eli parhaita – esimerkiksi oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Näiden argumenttien ongelma on kuitenkin siinä, että ihanteellisia järjestelyjä ei aina voida toteuttaa ja että esteet, jotka tekevät tietyt järjestelyt mahdottomiksi, vaikuttavat jokseenkin pysyville tai ainakin kovin hankalasti poistettavilta. Filosofien luulisi olevan kiinnostuneita myös siitä, millaisia ovat parhaat ratkaisut maailmassa, jossa tiettyjä esteitä kuten rasismia tai terrorismin uhkaa ei ole onnistuttu poistamaan. Ei kuitenkaan ole lainkaan selvää, että ihan-

teellista maailmaa koskevat argumentit sanovat mitään siitä, miten toimia maailmassa, jossa noihin ihanteisiin ei päästä ja jossa valintoja on kuitenkin tehtävä. Kuten Lawford-Smith toteaa, monissa tapauksissa “meitä kiinnostaa se, miltä hyvät maailmat näyttävät tilanteessa, jossa tietyt pahat asiat vallitsevat” (Lawford-Smith 2014). Jos elämme rasistisessa yhteiskunnassa ja pohdimme kysymystä, miten tämä ikävä tosiasia tulee politiikkavalinnoissa huomioida, pohdintaamme ei merkittävästi helpota paikalle saapuva filosofi, joka valitsee sivistyneimmän ilmeensä ja kertoo, ettei yhteiskuntamme ylipäänsä pitäisi olla rasistinen. Se seikka oli jo tiedossa.

Ongelmaa ei kuitenkaan pidä liioitella. Ihanteellista yhteiskuntaa koskevat argumentit ovat useimmiten merkityksellisiä myös silloin, kun pohditaan toimintaa ei-ihanteellisissa olosuhteissa. Näin on yksinkertaisesti siksi, että filosofien esittäessä käsityksiään ihanteellisista institutionaalisista järjestelyistä he esittävät näkemyksilleen yleensä myös perusteet, ja nuo perusteet taas ovat usein hyödyllisiä myös silloin, kun valitaan toimintavaihtojen väliltä maailmassa, jossa on paljon pahaa (Swift 2008). Soveltuvuus-argumentteja ei välttämättä tarvita.

Tarkastelkaamme asiaa esimerkin avulla. Filosofian mukaan ihanteellisissa olosuhteissa ei esiinny koulukiusaamista, koska sen puuttuminen on osa toimivaa opetusympäristöä, jossa kukaan ei kärsi fyysisestä eikä psyykkisestä häirinnästä. Koulukiusaamisen poissaolo on toimivan oppimisympäristön elementti. Tosielämässä koulukiusaamista esiintyy kuitenkin paljonkin ja vaikuttaa siltä, ettei sitä saada ainakaan lähitulevaisuudessa kokonaan kitkettyä. Herrää kysymys, mitä nyt pitäisi tehdä. Tässä pohdinnassa meitä auttaa filosofin esittämä, suhteellisen selväjärkinen, kanta. Koska ihanteena on poistaa koulukiusaaminen, on tietenkin ponnisteltava sen poistamiseksi ja ainakin vähentämiseksi täysin riippumatta siitä, häämöttääkö lopullinen voitto lähitulevaisuudessa vai ei. Jotkut ideaalit ovat epäilemättä sellaisia, että ellei niitä voida toteuttaa täydellisesti, niitä ei kannata toteuttaa lainkaan, mutta tavallisesti näin ole (Räikkä 2014, luku 3). Niinpä ihanne antaa meille yleensä toiminnan suunnan myös maailmassa, jossa tiedämme päätyvämmehän johonkin vähempään kuin ihannetilanteeseen.

Tavoiteltaessa parasta lopputulosta keinoja on useita, ja vaihtoehtoisista keinoista on lähtökohtaisesti suosittava tehokkaimpia. Tehokkaimmat keinot voivat kuitenkin olla moraalisesti arveluttavia, ja niinpä keinoja valittaessa tarvitaan taas eettinen arvio. Tässä meitä auttaa filosofin alkuperäinen kanta ja erityisesti sen peruste, jossa viitataan toimivaan oppimisympäristöön. Tuon ympäristön kehittämisen kannalta jotkut keinot (kuten kiusaajien fyysinen rankaiseminen) ovat varmaankin poissuljettuja, kun taas toiset keinot (kuten kiusaajan ja kiusatun vanhempien tapaamisen järjestäminen) ovat suositeltavia. Tietysti asiassa pitää huomioida muitakin arvoja kuin oppimisympäristön kehittäminen, mutta epäilemättä jo se antaa meille toiminnan suuntaviivat. Näin ollen perinteinen yhteiskuntafilosofinen argumentti voi paitsi määrittää toiminnan päämäärän myös antaa tietoa keinoista, joilla tuota päämäärää tavoitellaan – vaikka elettäisiinkin olosuhteissa, joissa ihannetta ei voida ainakaan lähitulevaisuudessa luultavasti saavuttaa (Räikkä 2015).

Totta kuitenkin on, että myös soveltuvuus-argumentteja voidaan tarvita. Ihanteellisessa maailmassa terrorismin uhkaa ei ole, mutta todellisessa maailmassa on. Koska ihanteena on terrorismin uhan väistyminen, asian eteen on uutterasti ponnisteltava. Samaan aikaan on kuitenkin ratkaistava konkreettinen kysymys siitä, missä määrin kansalaisvapauksia on hyväksyttävää kaventaa, jotta terrori-iskut onnistuttaisiin ehkäisemään. Se näkemys, että kansalaisia tulee suojella, voidaan hyväksyä annettuna, vaikka se voi tarkoittaa tinkimistä vapaan yhteis-

kunnan periaatteista.<sup>3</sup> Asiantila, jossa kansalaisoikeuksia ei kavenneta lainkaan mutta terrorismilta vältytään silti, ei oletettavasti ole mahdollinen – johtuen terroristeista. Liberalistinen ihanne rauhanomaisesta ja suvaitsevaisesta maailmasta ei tarjoa päätöksentekijöille riittävää informaatiota. Tarvitaan *faktatietoa* siitä, kuinka merkittäviä kansalaisoikeuksien kavennuksia terrorin tehokas torjuminen edellyttää. Filosofeilla voi olla tässä pohdinnassa jonkinlainen rooli, vaikka kysymys vaikuttaakin kovin teknisluontoiselta. Se, mikä vaikuttaa mihinkin, ei ole ensisijaisesti filosofinen kysymys. Filosofia ei vastaa kysymykseen, pysyvätkö lentokoneet paremmin ilmassa, jos lentomatkustajien kynsisakset heitetään turvatarkastuksessa roskeisiin. Ehkä filosofit voivat kuitenkin osallistua keskusteluun ja esimerkiksi korostaa yksityisyyden suojan ja muiden kansalaisoikeuksien merkitystä ja yrittää vaikuttaa valittuihin toimintatapoihin siten, ettei kansalaisten oikeuksia poljettaisi tarpeettomasti. He voivat myös varoittaa siitä, että valvonnasta innostuneet tahot haluavat vähentää noita oikeuksia joka tapauksessa ja että terroriuhkaa saatetaan käyttää tekosyynä lakeihin, joiden säätämisen todelliset motiivit eivät liity terrorismiin mitenkään. Kenties he voivat myös tuoda esiin sen, että sikäli kuin terroristien nimenomaisena päämääränä on yksilönvapauksien karsiminen länsimaissa, ylimitoitettuihin turvatoimiin valmiit poliitikot toimivat terroristien apureina ja ovat moraalisesti vastuussa siitä.

Edellä sanotun perusteella vaikuttaa siltä, että perinteiset politiikan teorian argumentit ovat usein relevantteja myös maailmassa, jossa on paljon pahaa, ja että silloin kun soveltuvuus-argumentteja kuitenkin tarvitaan, filosofian merkitys voi jäädä teknisten kysymysten varjoon. Nämä seikat eivät tarjoa tukea käsitykselle, että yhteiskuntafilosofian käytännön merkitystä voitaisiin nostaa lisäämällä keskustelua soveltuvuus-argumenteista – filosofiassa tai muualla.

## 5. Johtopäätös ja pohdintaa

Johtopäätöksemme on, että paras tapa edistää politiikan filosofian poliittisuutta on pitää se filosofisena. Filosofisia argumentteja voidaan hyödyntää pyrittäessä oikeuttamaan poliittisia vaatimuksia. Soveltuvuus-argumentit sopivat poliittisille neuvonantajille. Vaikka filosofialla voi olla jotakin annettavaa silläkin saralla, päivänpoliittisten neuvojen jakelu tuskin kuuluu politiikan filosofian ydinalueeseen. Ehkä tämä kuulostaa itsestään selvältä, mutta käynnissä olevasta keskustelusta päätellen näin ei ole.

On kiinnostavaa, että mahdottomina hylätyt politiikkavaihtoehdot eivät ole oikeastaan kenenkään mielestä oikeasti mahdottomia. Mahdottomiksi leimatut vaihtoehdot ovat vain niin epätodennäköisesti toteutuvia, ettei niiden toteuttamisen yrittämistä haluta harkita. Kyse on riskin välttämisestä. Meneteltäessä tällä tavoin otetaan kuitenkin toisenlainen riski, nimittäin se, että kaikkein paras vaihtoehto jää toteutumatta yksinkertaisesti siksi, ettei sitä uskallettu tavoitella. Voisiko terrorismi Euroopan kaupungeissa lopahtaa siihen, ettei iskuihin reagoidaisi koskaan millään muulla tavalla kuin pidättämällä syylliset ja edistämällä sosiaalista oikeudenmukaisuutta kansallisesti ja kansainvälisesti? Sitä emme saa luultavasti koskaan tietää, koska tuota taktiikkaa tuskin tullaan testaamaan.

---

<sup>3</sup> Tietysti voidaan ajatella toisinkin. "Those who would give up essential liberty, to purchase a little temporary safety, deserve neither liberty nor safety." Benjamin Franklin 1755.

Politiikan teorian ihanteet voivat ohjata käytännön toimintaa, vaikka ne eivät olisikaan täydellisessä muodossaan toteutettavissa. Ihanneyhteiskunnan totuudenmukaisen kuvauksen kannalta toteutettavuus ei liene edes olennaista. Tavallisesti soveltuvuus-kriteeri kuitenkin on mukana ihanteiden arvioinnissa ja tapana on ajatella, että ihannemaailman tulisi ainakin periaatteessa olla saavutettavissa. Tällöin herää kysymys, minkälaiset esteet tulisi laskea sellaisiksi, että ne muodostavat politiikan teorialle todellisen räsitteen. Tavanomaiset soveltuvuus-argumentit näyttävät filosofisesti köyhiltä lähinnä siksi, että niissä esteiksi lasketaan lähes kaikki asiat, jotka hankaloittavat toimintaa, vaikka on selvää, että noista esteistä voitaisiin päästä päättäväisellä toiminnalla eroon, ainakin tulevaisuudessa. Osa niistä yhteiskuntafilosoifeista, jotka ovat halunneet viedä filosofiaa lähemmäs yhteiskuntatieteitä, eivät kuitenkaan ole olleet kiinnostuneita siitä, että filosofian päivänpoliittinen merkitys lisääntyisi. Heidän huolensa on ollut se, että jotkut poliittiset ideaalit näyttävät mahdottomilta *kirjaimellisesti*. Esimerkiksi Bob Goodinin ja Philip Pettitin mukaan jotakin on vialla, kun teoria sanoo ihannemaailman koostuvan pyyteettä ja väsymättä toistensa eteen uhrautuvista kansalaisista, joille mitkään uhrautumiset eivät tunnu kohtuuttomilta (Goodin & Pettit 1995). Ehkä näin onkin, mutta on avoin kysymys, minkälaisia rajoja ihmisluonto asettaa teorian muodostukselle yhteiskuntafilosofiassa (Estlund 2011). Ihmisten kognitiivisia ja moraalisia ominaisuuksia voidaan kasvavassa määrin muokata esimerkiksi neurotieteiden sovellusten ja geenitekniikan avulla, ja tuntuu uskalialta lyödä lukkoon ihmisen kykyjen ääriajat. Ehkä kaikkein radikaaleimmat yhteiskunnalliset ideaalit pitää tosiaan hylätä, mutta ei niiden mahdottomuuden vuoksi vaan pikemminkin siksi, etteivät nuo ihanteet vaikuta erityisen ihanteellisilta.<sup>4</sup>

Turun yliopisto

## Kirjallisuus

- Cohen, G. A. (1992), "Incentives, Inequality, and Community" teoksessa G. B. Petersen (toim.), *The Tanner Lectures on Human Values*, Volume 13, University of Utah Press, Salt Lake City, s. 262–329.
- (1995), "The Pareto Argument for Inequality" *Social Philosophy and Policy* 12(1), s. 160–185.
- Estlund, Dave (2011), "Human Nature and the Limits (If Any) of Political Philosophy" *Philosophy and Public Affairs* 39(3), s. 207–237.
- (2014), "Utopophobia" *Philosophy & Public Affairs* 42(2), s. 113–134.
- Gheaus, Anca (2013), "The Feasibility Constraint on the Concept of Justice" *Philosophical Quarterly* 63(252), s. 445–464.
- Gilabert, Pablo (2009), "The Feasibility of Basic Socioeconomic Human Rights: A Conceptual Exploration" *The Philosophical Quarterly* 59(237), s. 659–681.

---

<sup>4</sup> Kiitämme kollokvion yleisöä sekä arvioitsijoita ja toimittajia hyvistä kommentteista.



- Gilabert, Pablo & Holly Lawford-Smith (2012), "Political Feasibility: A Conceptual Exploration" *Political Studies* 60(4), s. 809–825.
- Goodin, Robert E. & Philip Pettit (1995), "Introduction" teoksessa R. Goodin & P. Pettit (toim.), *A Companion to Contemporary Political Philosophy*, Blackwell, Oxford, s. 1–4.
- Hamlin, Alan & Zofia Stemplovska (2012), "Theory, Ideal Theory and the Theory of Ideals" *Political Studies Review* 10(1), s. 48–62.
- Lawford-Smith, Holly (2014), "Review of Social Justice in Practice" *The Journal of Value Inquiry* 50(2), s. 473–478.
- Pasquali, Francesca (2012), *Virtuous Imbalance: Political Philosophy between Desirability and Feasibility*, Ashgate, Farnham.
- (2014), "Review of Social Justice in Practice" *Ethical Theory and Moral Practice* 18(3), s. 667–669.
- Petersen, G. B. (toim.) (1992), *The Tanner Lectures on Human Values*, Volume 13, University of Utah Press, Salt Lake City.
- Räikkä, Juha (2014), *Social Justice in Practice*, Springer, Heidelberg.
- (2015), "Feasibility Arguments, Their Nature, and Weakness" *Homo Oeconomicus* 32(3–4), s. 515–523.
- Shapiro, Ian (2004), "Problems, Methods, and Theories: What's Wrong with Political Science and What to Do about It?" teoksessa S. K. White & J. D. Moon (toim.), *What Is Political Theory?* SAGE, Lontoo, s. 193–216.
- Swift, Adam (2008), "The Value of Philosophy in Nonideal Circumstances" *Social Theory and Practice* 34(3), s. 363–387.
- White, Stephen K. & J. Donald Moon (toim.) (2004), *What Is Political Theory?* SAGE, Lontoo.